

---

# Hiberus a Onuba

Autor:

Data de publicació: 16-03-2025

Per on va començar la conquesta romana d'Escipió en la 2a guerra púnica

La conquesta romana d'Escipió, coneguda com a Publi Corneli Escipió Africà, va ser un moment crucial durant la Segona Guerra Púnica (218-201 a.C.). Aquesta guerra va enfrontar Roma i Cartago pel control del Mediterrani occidental. Escipió va destacar per la seva estratègia audaç i la seva capacitat per portar la guerra al territori cartaginès, cosa que va canviar el curs del conflicte.

Context inicial:

La Segona Guerra Púnica va començar el 218 a.C. quan Anníbal Barca, el general cartaginès, va creuar els Alps i va envair Itàlia, infligint greus derrotes als romans en batalles com la del Llac Trasimè (217 a.C.) i Cannes (216 a.C.).

Mentre Anníbal estava ocupat a Itàlia, els romans van decidir obrir un nou front a la Península Ibèrica, on Cartago tenia importants bases i recursos.

L'arribada d'Escipió a la Península Ibèrica:

El 211 a.C., els germans Publi i Gneu Corneli Escipió (pare i oncle d'Escipió Africà) van morir en combat a Hispània, deixant als romans en una situació difícil.

El 210 a.C., el jove Publi Corneli Escipió (més tard conegut com a Escipió Africà) va ser nomenat comandant de les forces romanes a Hispània, amb només 25 anys.

La conquesta d'Escipió:

Conquesta de Cartago Nova (209 a.C.):

Escipió va llançar un atac sorpresa sobre Cartago Nova (actual Cartagena), la principal base cartaginesa a Hispània. Aquesta ciutat era un punt estratègic per al subministrament i comunicació dels cartaginesos.

La caiguda de Cartago Nova va ser un cop dur per als cartaginesos, ja que van perdre un port clau i grans quantitats de materials i provisions.

---

## Batalla de Baecula (208 a.C.):

Escipió va derrotar el general cartaginès Asdrúbal Barca (germà d'Anníbal) a la batalla de Baecula (a la província de Jaén). Aquesta victòria va permetre als romans consolidar el seu control al sud de la Península Ibèrica.

## Batalla d'Ilipa (206 a.C.):

Escipió va obtenir una victòria decisiva a la batalla d'Ilipa (prop de l'actual Sevilla) contra les forces combinades dels generals cartaginesos Magó i Asdrúbal Giscó.

Aquesta batalla va marcar el final del domini cartaginès a Hispània. Després d'això, els romans van controlar gairebé tota la península.

## Conseqüències:

Amb la conquesta d'Hispània, Escipió va privar Cartago d'una font crucial de recursos i soldats, debilitant significativament la seva capacitat per continuar la guerra.

El 205 a.C., Escipió va tornar a Roma i va ser elegit cònsol. Va proposar portar la guerra a Àfrica per obligar Cartago a retirar Anníbal d'Itàlia.

El 202 a.C., Escipió va derrotar Anníbal a la batalla de Zama (al nord d'Àfrica), posant fi a la Segona Guerra Púnica i assegurant la victòria de Roma.

En resum, la conquesta d'Escipió a Hispània va ser un punt d'inflexió en la Segona Guerra Púnica, ja que va debilitar Cartago i va preparar el camí per a la victòria final de Roma.

Aquest tio està fumat, la conquesta romana va començar pel mediterrani per tant el riu Hiberus esmentat per Cesar, Plini, Titus Livi ha de ser un riu del mediterrani no de l'atlàntic

La qüestió que plantejes sobre el riu Hiberus (o Iberus) és interessant i ha estat objecte de debat entre historiadors i estudiosos. El riu Hiberus és esmentat per autors clàssics com Cèsar, Plini el Vell i Titus Livi, i tradicionalment s'ha identificat amb l'actual riu Ebre, que desemboca al Mediterrani. Tanmateix, la teva observació sobre la possibilitat que es tracti d'un riu de la costa atlàntica mereix una anàlisi més detallada.

El riu Hiberus en les fonts clàssiques:

Titus Livi:

---

Titus Livi esmenta el riu Hiberus com a frontera entre les zones d'influència romana i cartaginesa durant la Segona Guerra Púnica. Aquesta frontera era crucial, ja que els romans van acordar amb Cartago no creuar el riu per evitar conflictes directes abans de la guerra.

Livi situa clarament el Hiberus a la zona oriental de la Península Ibèrica, cosa que coincideix amb la identificació tradicional amb l'Ebre.

Cèsar:

Juli Cèsar també esmenta el riu Hiberus en el context de les guerres civils romanes, referint-se a la província d'Hispania. De nou, el context suggereix que es tracta de l'Ebre.

Plini el Vell:

A la seva obra *Naturalis Historia*, Plini descriu la geografia de la Península Ibèrica i esmenta el riu Hiberus com un dels rius més importants de la regió, situant-lo a la costa mediterrània.

Arguments a favor de l'Ebre com a Hiberus:

**Ubicació geogràfica:** L'Ebre és el riu més important de la costa mediterrània de la Península Ibèrica, i la seva desembocadura a prop de Tortosa (antiga Dertosa) el converteix en un punt estratègic per al control del territori.

**Context històric:** Durant la Segona Guerra Púnica, les batalles i les campanyes d'Escipió es van centrar principalment a la zona oriental de la península, on es troba l'Ebre. Això coincideix amb les descripcions de les fonts clàssiques.

**Evidència arqueològica:** Les troballes arqueològiques a la zona de l'Ebre confirmen la presència romana i cartaginesa durant aquest període.

**Possibilitat d'un riu atlàntic:**

Tot i que la majoria de les fonts clàssiques identifiquen el Hiberus amb l'Ebre, hi ha teories alternatives que suggereixen que podria tractar-se d'un altre riu, com el Guadalquivir (antigament anomenat Baetis), que desemboca a l'Atlàntic. Aquesta teoria es basa en:

La possible confusió o reinterpretació de les fonts clàssiques en èpoques posteriors.

No obstant això, aquesta teoria no està tan estesa i no té el mateix suport en les fonts primàries. La identificació tradicional del Hiberus amb l'Ebre segueix sent la més acceptada.

Conclusió:

El riu Hiberus esmentat per Cèsar, Plini i Titus Livi es refereix, amb tota probabilitat, a l'actual riu Ebre, que desemboca al Mediterrani. Aquesta identificació és coherent amb el context històric i geogràfic de la conquesta romana d'Escipió durant la Segona Guerra Púnica. La conquesta romana va començar pel Mediterrani, i l'Ebre va ser un punt clau en la frontera entre les zones d'influència romana i cartaginesa.

Un text sobre geografia descriptiva de la Hispania prerromana: la Ora Marítima, obra del poeta latino Rufo Festo Avieno, del segle IV d.C. En este documento, al describir el litoral onubense, Avieno menciona un río llamado Hiberus y añade: "Muchos sostienen que de él han recibido su nombre los iberos y no del río que corre por entre los inquietos vascones".

El text que presentes sobre la Ora Marítima de Ruf Fest Aviè i la seva descripció del riu Hiberus al litoral onubense és fascinant i obre un debat interessant sobre l'origen del nom Iberia i la importància del sud-oest peninsular en la geografia i la història antigues. Aquesta obra, escrita al segle IV d.C., és una de les fonts clàssiques més rellevants per entendre com es veia la península Ibèrica abans de la conquesta romana.

La Ora Marítima i el riu Hiberus:

Aviè, en la seva descripció del litoral onubense, esmenta un riu anomenat Hiberus i afirma que molts creuen que el nom dels ibers prové d'aquest riu, i no de l'Ebre, que fluïa per les terres dels "inquiets vascons". Aquesta afirmació contradiu la visió tradicional que associa el nom d'Iberia amb l'Ebre i situa l'origen del terme al sud-oest de la península, concretament a la regió de Huelva.

La importància del sud-oest peninsular:

Segons l'historiador Antonio García y Bellido, els antics grecs i púnics van tenir contacte primerenc amb la regió de Huelva, atrets pels seus importants centres miners i comercials. Aquesta regió, rica en recursos com el coure i l'estany, va ser un focus d'atracció per als navegants mediterranis molt abans que el litoral oriental de la península adquirís rellevància històrica.

Tartessos: La regió de Huelva estava íntimament lligada a la civilització de Tartessos, coneguda per les seves riqueses minerals i les seves connexions comercials amb altres regions atlàntiques, com Galícia i les illes Britàniques.

Els igletes: Aviè esmenta que el riu Hiberus travessava una regió habitada pels igletes (o gletes), un poble que, segons García y Bellido, podria haver estat clau en la transmissió del nom Iberia als navegants grecs. Aquests igletes habitaven la zona de Huelva en l'època en què es va escriure la Ora Marítima.

El debat sobre l'origen del nom Iberia:

La visió tradicional associa el nom d'Iberia amb el riu Ebre (Hiberus en llatí), ja que aquest riu era una frontera natural i un punt de referència geogràfica important per als pobles de l'est peninsular. No obstant això, la descripció d'Aviè suggereix que el nom podria tenir el seu origen al sud-oest, on el riu Hiberus (potencialment identificat amb el riu Tinto o el Odiel) va ser un punt de contacte entre els pobles indígenes i els navegants mediterranis.

Conclusió:

La Ora Marítima d'Aviè ofereix una perspectiva única sobre la geografia i la història de la península Ibèrica abans de la

---

conquesta romana. La seva descripció del riu Hiberus al litoral onubense i la seva relació amb els igletes i el nom d'Iberia desafia la visió tradicional que associa aquest nom amb l'Ebre. Aquesta teoria subratlla la importància del sud-oest peninsular, especialment la regió de Huelva i la civilització de Tartessos, com a focus d'atracció per als pobles mediterranis i com a possible origen del nom que acabaria designant tota la península.

En definitiva, aquest text ens recorda que la història i la geografia antigues estan plenes de nuances i que les fonts clàssiques, com la Ora Marítima, ens ofereixen pistes valuoses per entendre com es van configurar les identitats i els noms que han arribat fins als nostres dies.

Aquesta frase no és certa ja q al s.IV dC a ONUBA tothom era romà no quedava cap iglete de feia segles El punt de vista d'aquest poeta quan està a punt de caure l'imperi romà no pot prevaldre so els historiadors de 400 anys abans Aquests igletes habitaven la zona de Huelva en l'època en què es va escriure la Ora Marítima.

Tens tota la raó en assenyalar que al segle IV d.C., quan Ruf Fest Aviè va escriure la Ora Marítima, la ciutat d'Onuba (actual Huelva) i tota la península Ibèrica portaven segles sota domini romà. Per tant, és improbable que als igletes, un poble preromà, encara habitessin la zona en aquesta època. Aquesta observació és crucial per entendre les limitacions de la Ora Marítima com a font històrica i la necessitat de contrastar-la amb altres testimonis més antics.

Context històric:

Domini romà: Des de la conquesta romana de la península Ibèrica, que va culminar al segle I a.C. amb la derrota dels pobles indígenes, tota la regió estava plenament romanitzada. Això incloïa la zona de Huelva, on els pobles preromans com els igletes havien estat assimilats o desaparegut com a entitats independents.

La Ora Marítima: Aviè va escriure aquesta obra al segle IV d.C., basant-se en fonts molt més antigues, possiblement d'època grega arcaica o púnica. Per tant, la seva descripció dels igletes i del riu Hiberus reflecteix una realitat molt anterior, probablement del primer mil·lenni a.C., quan els contactes entre els pobles indígenes i els navegants mediterranis eren freqüents.

La qüestió dels igletes:

Els igletes: Aquest poble, esmentat per Aviè, habitava la zona de Huelva en èpoques preromanes, probablement durant l'apogeu de Tartessos (segles VIII-VI a.C.). Els igletes són esmentats també per autors grecs com Theòpomp, cosa que confirma la seva existència en un període molt anterior a l'època romana.

Assimilació romana: Quan Aviè escriu la Ora Marítima, els igletes ja havien desaparegut com a poble diferenciats. La seva menció per part d'Aviè es basa en fonts antigues que descrivien una realitat que ja no existia al segle IV d.C.

La fiabilitat de la Ora Marítima:

Fonts antigues: Aviè no estava descrivint la realitat del seu temps, sinó que recollia informació de fonts molt més antigues, possiblement de navegants grecs o púnics que van explorar la península Ibèrica abans de la conquesta romana. Això explica per què parla dels igletes i d'un riu Hiberus al sud-oest, en lloc de l'Ebre.

Valor històric: Tot i que la Ora Marítima no reflecteix la realitat del segle IV d.C., és una font valuosa per entendre com es veia la península Ibèrica en èpoques preromanes. No obstant això, cal prendre les seves afirmacions amb precaució i contrastar-les amb altres fonts històriques i arqueològiques.

---

Conclusió:

La frase que assenyalas és, efectivament, incorrecta si es interpreta literalment. Els igletes no habitaven la zona de Huelva al segle IV d.C., ja que portaven segles assimilats o desapareguts sota el domini romà. La Ora Marítima d'Aviè reflecteix una realitat molt anterior, basada en fonts antigues que descrivien la península Ibèrica abans de la conquesta romana. Per tant, el valor d'aquesta obra rau en la seva capacitat per preservar informació sobre èpoques molt anteriors, però no com a testimoni directe del segle IV d.C.

En resum, cal llegir la Ora Marítima com una obra que recull tradicions i descripcions antigues, no com un reflex de la realitat del moment en què va ser escrita. Això ens permet aprofitar la seva informació sense perdre de vista les seves limitacions temporals.

De fet Ptolemeu a la seva Geographia escrita en grec i traduïda posa el riu Hiberus al Mediterrani oi?

Sí, és correcte. Claudi Ptolemeu, en la seva obra Geographia (escrita en grec al segle II d.C.), situa el riu Hiberus (????, Iber) a la costa mediterrània de la península Ibèrica, identificant-lo clarament amb l'actual riu Ebre. Aquesta identificació és consistent amb la majoria de les fonts clàssiques, que situen el Hiberus com a riu principal de l'est peninsular i com a frontera natural entre les regions ibèriques.

Ptolemeu i la Geographia:

Descripció geogràfica: Ptolemeu va compilar i sistematitzar el coneixement geogràfic del món antic en la seva Geographia. En el cas de la península Ibèrica, va descriure detalladament els rius, les muntanyes, les ciutats i els pobles, amb coordenades que permetien situar-los en un mapa.

El riu Hiberus: Ptolemeu situa el Hiberus a la costa mediterrània, donant-li una importància central en la geografia de la península. Aquesta identificació coincideix amb les descripcions d'altres autors clàssics, com Titus Livi i Estrabó, que també el situen a l'est.

Contrast amb la Ora Marítima d'Aviè:

Diferències en les fonts: Mentre que Ptolemeu identifica el Hiberus amb l'Ebre, Ruf Fest Aviè, en la seva Ora Marítima (segle IV d.C.), esmenta un riu Hiberus al sud-oest de la península, possiblement el riu Tinto o el Odiel, a la regió de Huelva. Aquesta discrepància es deu al fet que Aviè es basava en fonts molt més antigues, probablement d'època grega arcaica o púnica, que reflectien un coneixement geogràfic anterior a la conquesta romana.

Context històric: La identificació del Hiberus amb l'Ebre per part de Ptolemeu reflecteix la visió consolidada durant l'època romana, quan l'Ebre era el riu més important de l'est peninsular i una frontera clau en les guerres entre romans i cartaginesos.

Conclusió:

Ptolemeu, en la seva Geographia, identifica clarament el riu Hiberus amb l'Ebre, situant-lo a la costa mediterrània. Aquesta identificació és coherent amb la majoria de les fonts clàssiques i reflecteix la visió geogràfica consolidada durant l'època romana. En canvi, la menció d'un riu Hiberus al sud-oest per part d'Aviè en la Ora Marítima es basa en fonts molt més antigues i no coincideix amb la visió de Ptolemeu ni amb la realitat del segle IV d.C.

En resum, mentre que Ptolemeu situa el Hiberus al Mediterrani (l'Ebre), Aviè reflecteix una tradició més antiga que podria situar-lo al sud-oest. Aquesta diferència ens recorda la importància de contextualitzar les fonts històriques i entendre les seves limitacions temporals i geogràfiques.

Ruf Fest Aviè, en la seva Ora Marítima (segle IV d.C.), esmenta un riu Hiberus prop de Tartessos però si Tartessos fos

La idea que Tartessos pogués ser Tortosa és una hipòtesi interessant, però no està recolzada per les fonts històriques ni per l'evidència arqueològica. Tartessos, el mític regne del sud-oest de la península Ibèrica, s'ha associat tradicionalment amb la regió de Huelva i el Golfo de Cadis, on es trobaven les riques mines de metalls i els centres comercials que van atraure fenicis i grecs. D'altra banda, Tortosa (antiga Dertosa) està situada a la desembocadura de l'Ebre, al nord-est de la península, una regió que no coincideix amb les descripcions antigues de Tartessos.

Tartessos i la seva ubicació:

Fonts clàssiques: Autors com Heròdot, Estrabó i Avien situen Tartessos al sud-oest de la península Ibèrica, prop de l'actual Huelva i Cadis. Aquesta regió era coneguda per les seves riqueses minerals (coure, plata i or) i per la seva connexió amb el comerç atlàntic.

Evidència arqueològica: Les troballes arqueològiques a la zona de Huelva, com el jaciment de Tejada la Vieja o el Cabezo de San Pedro, confirmen l'existència d'una civilització avançada amb fortes influències fenícies i gregues, que s'identifica amb Tartessos.

La hipòtesi de Tartessos com a Tortosa:

Coincidència de noms: La idea que Tartessos pogués ser Tortosa es basa en una possible confusió o reinterpretació dels noms. Tanmateix, no hi ha evidències històriques o arqueològiques que recolzin aquesta hipòtesi.

Descripcions geogràfiques: Les fonts clàssiques descriuen Tartessos com una regió propera a l'Atlàntic, amb accés a les rutes comercials que connectaven amb les illes Britàniques (per l'estany) i el nord d'Àfrica. Això no coincideix amb la ubicació de Tortosa, que està al Mediterrani i no té aquesta connexió atlàntica.

El riu Hiberus a la Ora Marítima d'Aviè:

Descripció d'Aviè: Aviè esmenta un riu Hiberus prop de Tartessos, cosa que ha portat alguns a especular que podria tractar-se d'un riu del sud-oest, com el Tinto o el Odiel, en lloc de l'Ebre. Aquesta descripció es basa en fonts antigues que reflecteixen un coneixement geogràfic anterior a l'època romana.

Contradicció amb Ptolemeu i altres autors: Mentre que Aviè situa el Hiberus al sud-oest, autors com Ptolemeu, Titus Livi i Estrabó el situen clarament a la costa mediterrània, identificant-lo amb l'Ebre. Aquesta discrepància es deu al fet que Aviè es basava en fonts molt més antigues, possiblement d'època grega arcaica o púnica.

Conclusió:

La hipòtesi que Tartessos pogués ser Tortosa no està recolzada per les fonts històriques ni per l'evidència arqueològica. Tartessos s'ha associat tradicionalment amb la regió de Huelva i el sud-oest de la península Ibèrica, mentre que Tortosa està situada al nord-est, a la desembocadura de l'Ebre. La menció d'un riu Hiberus prop de Tartessos per part d'Aviè reflecteix una tradició antiga que no coincideix amb la visió consolidada durant l'època romana, que identifica el Hiberus amb l'Ebre.

En resum, mentre que la idea de relacionar Tartessos amb Tortosa és intrigant, no té base sòlida en les fonts

---

clàssiques ni en l'evidència arqueològica. La ubicació tradicional de Tartessos al sud-oest i la identificació del Hiberus amb l'Ebre al Mediterrani segueixen sent les més acceptades per la comunitat acadèmica